

GINA VILIŪNĖ

SENOJO
VILNIAUS
DETEKTYVAS

Mirtinas
arkebuzos
šūvis

TREČIOJI BUDELIO MOKINIO BYLA

TYTO ALBA

GINA VILIŪNĖ

Mirtinas
arkebuzos
šūvis

TREČIOJI BUDELIO MOKINIO BYLA

VILNIUS 2022

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale [ibiblioteka.lt](http://biblioteka.lt).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Viršelyje panaudota iliustracija:

Žemutinė pilis iš šiaurės, XVII a. pirmoji pusė. Idėjos autorius Antanas Vaičekauskas, dailininkai A. Vaičekauskas, V. Petrauskas, 3D maketai – D. Galinis pagal natūros tyrimais pagrįstą architektūros istoriko N. Kitkausko rekonstrukciją, UAB „Metalo forma“, 2011.

© Gina Viliūnė, 2022

© „Tyto alba“, 2022

ISBN 978-609-466-707-7

I SKYRIUS

Vilniaus mieste siautėja plėšikai

Dangus virš Vilniaus buvo rūstus ir grasino prapliupti liūtimi. 1559 Viešpaties metų vasara išvargino miestiečius nuolat kiauru dangumi. Visą birželį pylė lietus, vanduo sėmė rūsius, kapsėjo pro stogus, pavertė gatves neišbrendama purvyne. Prasidėjo liepa, o saulės ir šilumos vis dar buvo šykštu. Tik debesys ir debesys, pilni vandens. Vietoj kasrytinio pasisveikinimo vilniečiai kalbėjo apie vėjo ir lietaus padarytus nuostolius. Ir lyg šios nelaimės dar būtų maža, į Vilnių ėmė rinktis kunigaikštijos bajorai, mat trečiąją vasaros mėnesį čia turėjo vykti seimas.

Iš visų pusių keliais į miestą traukė raiti ir važiuoti išsi-pustę bajorai, lydimi tarnų ir vežimų su gausia manta. Juk nežinia, kiek seimas užsitęs, valstybės reikalai – ne juokas, be to, kiekvienam magėjo paviėšėti sostinėje, didmiesčio malonumų paragauti. Ir nenakvos juk garbingas bajoras palapinėje ar tarpuvartėje, ne, miestas turėjo parūpinti kiekvienam svečiui tinkamą būstą miestiečių namuose. Patys miestiečiai šiais garbingais svečiais nesidžiaugė, bet kur dėšies, teko

pasispausti ir bajorus į savo kuklius būstus gyventi priimti. Su visa manta ir tarnais. Dažnas svetys pamiršdavo svečiu esantis, imdavo šeiminkauti, kartais taip įsisiautėdavo, kad miestiečiui namuose suvis vietos nebelikdavo.

Budelio mokinys Adas pro šalį dardančius ar jojančius nelaukiamus svečius stebėjo abejingai – Vilniaus budelio Ignaco namuose norinčių apsigyventi neatsirado. Ir dėkui Dievui, nes budelio žmona Ana laukėsi jau paskutines savaites ir namuose tvyrojo nerimas. Amžius juk jau senyvas, o ir su pribuvėja bėda – nei viena miesto bobutė nesutiko būsimo budelio savo rankomis priimti, laikė tai negeru ženklu. Ignacas ir niršo, ir maldavo, tik bergždžiai. Liko viena viltis – rasti ne tokią prietaringą pribuvėją Vilniaus apylinkėse. Todėl vis dažniau, palikęs mokinį Adą namuose, meistras klampojo po kaimus bobutės ieškodamas ir žmones gąsdindamas.

Vieną tokią dieną, budeliui iškeliavus, Ana pasišaukė Adą ir nedrąsiai prisipažino taip įsinorėjusi raugintų kopūstų rūgštelės, kad net silpna.

– Nueik, mielas, į miestą, – prašė Ana. – Pirmoje druskos eilėje yra Tamošiaus klėtkelė, ten tokių gardžių kopūstelių būna. Parnešk man dubenėlį.

Atsakyti besilaukiančiai meisterienei buvo nevalia, negana to, Adas ir pats seniai mieste besilankė. Pasidairęs į dangų, dėl visa pikta užsimetė rudinę ir išskubėjo. Neapsiriko apsi- rengęs, nes vos išėjus lietus vėl ėmė drengti.

Gate nuo Subačiaus vartų rusų pirklių namų link garmė-jo purvinas upelis. Adas žirgliojo per balas, šokčiojo iš vienos gatvės pusės į kitą, bet kad ir kaip stengėsi, netrukus jo seni pusbačiai permirko ir žengiant nemaloniai žliugsėjo. Velta skrybėlė siaurais kraštais nuo lietaus menkai gynė, šalti lašai

ritosi už apykaklės, kėlė drebulį. Plaukų galai sušlapo, lipo prie kaklo ir veido, paženklinto senu randu per visą skruostą. Tarp antakių ryškėjo įsimetusi nerimo raukšlė.

Nerimauti buvo dėl ko. Anuomet budelis Ignacas aiškiai pasakė: jeigu gims berniukas, tai paveldės tėvo amatą, Adas tuomet galės būti laisvas nuo nekenčiamos mokinystės. Bet jeigu gims mergaitė, turės ją užaugusią vesti. Ir tapti Vilniaus budeliu. Kuo labiau artėjo lemtingoji diena, tuo vaikas smarkiau nerimavo. Kartais įsivaizduodavo, kaip išeina į kiemą laimingas Ignacas ir praneša, kad gimė sūnus. Tuomet Adas lekia, ne – skriste skrenda pas Benigną, savo širdies mergaitę, kurią šitaip tik svajonėse drįso vadinti, ir praneša džiugią žinią. Jis laisvas! Jis daugiau nebe budelio mokinys! Gali tapti padoriu miestiečiu, kurti naują gyvenimą. Apie tai, ką darys, jei budeliui gims dukra, Adas stengėsi negalvoti.

Visas peršlapęs, nerimastingų minčių nukamuotas, pagaliau pasiekė miesto aikštę. Prieš eidamas į druskos eiles, užsuko pasilabinti su bičiuliu, miesto sargybiniu Močiu, kaip paprastai, stovinčiu rotušės vartuose.

– Na, budelio mokinys, kokios naujienos galvakirčių namuose? Gal miesto budelis jau prieauglio susilaukė? – iš tolo klausimu pasitiko besišypsantis Motis, gebantis juokais paversti net rimčiausią reikalą.

Atsakydamas Adas tik papurtė galvą.

– Tai dar gali ramybėj pagyventi, – paguodė Motis, mat jo žmona prieš savaitę pagimdė dukterį, ir visi namai virto perdėto rūpestingumo ir kūdikio riksmo erzelyne. – Džiaukis.

O kad jau slėpėsi nuo lietaus po kiemo vartų arka ir bičiulį pavadino:

– Eikš čia, kur neužlyja, turiu įdomių naujienų. Papasakosiu.

Motis visada žinojo viską, kas vyksta Vilniaus mieste. Tiek iš sesers vyro, rotušėje vazniu tarnaujančio, išsikamantinėdavo, tiek iš rotušės tarnų išpešdavo, o labiausiai dėl to, kad buvo smalsus ir mėgo visur savo mėsingą nosį kišti. Nesibrangindamas stropiai išklojo Adui, kad Vilniaus mieste užpraitą naktį siautėjo plėšikai ir nudaigojo vieną į seimą atvažiavusį bajorą. Įdomiausia tai, kad negyvėlį paliko miesto bažnyčios šventoriuje, prie klebonijos. Paryčiais vienas klebonijos svečias, Vilniaus vaito Augustino Rotundo draugas ispanas iš išgertuvių grįžo ir už to negyvėlio užkliuvęs nuvirto. O ryte kilo baisus triukšmas.

– Dabar visas magistratas ir pilies teismo vyrai po miestą laksto, tų plėšikų ieško. Tik man dingojasi, kad ne plėšikų tatau darbas. Svainis Marčius pasakojo, kad bajoras su rūbais, batais ir kalaviju prie šono, net kapšas nuo diržo nenuimtas. Tai tu pasakyk, koks save gerbiantis plėšikas tokį grobį paliks?

– Gal sutrukdė kas? – truktelėjo pečiais Adas.

– Aha, sutrukdyk plėšikui kapšą nusiplėšti, – nusijuokė Motis ir tuoj surimtėjo. – Plėšikų versiją pats vaitas paskleidė, kad įtarimai ant jo draugužio ispano nekristų. O tai jau savime kelia įtarimą. Paminėsi mano žodį, bus čia kokie rimti žmonės įsivėlę.

Adas nerado ką atsakyti. Po paskutinio karto, kai bylą tirdamas vos garbingos kompanijos su pačiu vaitu Rotundu pas šventą Petrą nepasiuntė, uždraudė sau apie visokias bylas net galvoti.

– Įdomu, kaip čia viskas pasisuks, – nerimo Motis. – Aišku, bajorų nūnai kaip povų pilnas miestas privažiavo, vienu

daugiau ar mažiau, nedidelis skirtumas. Bet žmonės juk kalba ir gerklų jiems neužkiši. Vaito draugužis turės pasiaiškinti – gal net pačiam valdovui. O tada, žiūrėk, ir tau su Ignacu darbelis atsiras...

Dar kiek paplepėjęs su Močiu, paburnojęs prieš nesibai-giantį lietų, Adas atsisveikino. Eidamas mintijo – vis dėlto labai keista ir neįprasta nužudyti ir nei daiktelio nepaimti... Tučtuojau save už tokias mintis subarė ir nusliūkino ieškoti klėtkos, kurioje parduodami skanieji rauginti kopūstai.

Linksmais pardavėjas prikrėtė kupiną dubenį, Ado ap-dairiai užantyje atsineštą. Paprašė už jį penkių denarų, net paprastai nesiderantis Adas suprato, kad kaina per didelė. Pardavėjas kaltai gūžtelėjo pečiais, paaiškino, esą laikai tokie, derlius prastas, miestas atvykėlių knibžda, kainos nori nenori kyla. Teko atskaičiuoti pinigėlius ir skubiai nešti namo bran-giuosius kopūstus, kol lietus iš jų visos rūgšties neišplovė.

Pavakare grįžo budelis Ignacas, permirkęs ir piktas. Bo-butės ir vėl nepavyko rasti. Visą rūstybę nukreipė į mokinį. Išvadino tinginiu ir mokslams negabiu atgrubnagiu, privertė iki sutemų kieme mojuoti kalaviju, praktikuotis. Paskui kala-viją atėmė ir paliepė malkas skaldyti, esą tokiam nevykėliui tik kirviu pliauskas kapoti tinka. Adas ant meisterio nepyko, suprato, kad iš jaudulio ir nerimo dėl žmonos jis toks piktas tapo. Ir laukti liko neilgai, kaip nors pakentės.

Pastaruoju metu Ignacio niekas nedžiugino. Net iš toli-mo užjūrio atkeliavę budeliški instrumentai gulėjo numesti priemenėje lyg kokie seni medgaliai. Dar prieš gerą pusmetį, kai pradėjo sklisti kalbos apie vasarą šauksimą seimą, budelis ėmė rūpintis inventorių atnaujinti. Svarstė, jeigu didūs po-nai ar net pats valdovas jam kokį darbą duotų, reikėtų gerai

pasirodyti, gėdos neprisidaryti. Todėl išprašė iš magistrato „ispaniškus batus“, tardymo įtaisą, kuris tardomojo pėdas suspaudžia ir tiesiai išgauti reikalingą skausmą sukelia. Užsakė iš paties Niurnbergo. Tiesa, laukti teko ilgokai – tik vasaros pradžioje siuntinys atėjo. „Batai“ tamsaus kietmedžio, su geležiniais sriegiais, patogūs naudoti – pasuki geležinę rankenėlę ir medinės kaladėlės susispaudžia, kiek reikia. Pačiupinėjo Ignacas pirkinį ir nutrenkė į kampą. Adas net ir čiupinėti nepanoro.

Antrą valandą bemojuojant kirviu Adą aplankė nušvitimas. Taigi Benignos močiutė mokėjo gydyti visokiausiomis žolelėmis, gal ji ir kūdikį priimti mokėtų? Budelio mokiniui tiek žoliavimas, tiek pribuvėjos darbas buvo tolimi ir nesuprantami dalykai, tuo ir panašūs. O proga aplankyti Benigną visada džiugino. Jei Ignacas pagaliau rastų žmonai pribuvėją, gal namuose būtų bent kiek ramiau? Nutarė tuo užsiimti rytojaus rytą.

II SKYRIUS

Vaito Rotundo galvos skausmas

Kitą rytą Adas pabudo gerai nusiteikęs. Tikėjosi aplankyti Benigną ir, jei pasiseks, išprašyti pagalbos budelienės vaikeliiui priimti. Bent tiek pasitarnauti savo meisteriui ir geradariui. Slapta vylėsi ir sau šiek tiek ramybės gauti. Ketino išsliūkinti nepastebėtas, bet kur tau. Budelis Ignacas vos pakirdusį pasišaukė:

– Niekur nedink, šiandien ketvirtadienis, burmistrų teismo diena. Gali būti darbo.

Adas visai pamiršo, kad jį kur galas tą ketvirtadienį. Ir vėl nuobodžiauti, klausytis nesibaigiančių miestiečių skundų ir kivirčų. Ot, kad taip sugalvojus tos nuobodybės išvengti. Vos spėjo Adas veidą šaltu vandeniu iš kibiro apsišlakstyti, o meisteris ir vėl pašaukė:

– Žiūrėk, vaikigalis apie tvorą trinasi, užėiti nedrįsta. Nu-eik, paklausk, kokią žinią atnešė.

Iš matymo Adas pažinojo daugumą mažų nenaudėlių, dienų dienas besisukiojančių aplink rotušę ir užsidirbančių pinigėlių už žinios nunešimą. Šis jam į akis dar nebuvo

pakliuvęs. Nespėjo Adas iš kiemo išeiti, o susivėlęs žinianešys, pašokęs nuo pakelės akmens, pats jį pašaukė. Pasiteiravęs, ar vaikinai tikrai yra Adas, budelio mokinys, vaikėzas ūmai nutaisė rimtą veidą ir išpoškino:

– Man liepta perduoti, kad tavęs laukia patš Vilniauš vaitas Auguštinuš Rotundaš. Tučtuojauš.

Nudžiugęs Adas pranešė budeliui, kad skuba pas poną vaitą neatidėliotinu reikalu. Patikino, kad vos baigęs atlėks į burmistrų teismą ir padės meisteriui darbuotis, kaip padoriam mokiniui priklauso. Tuomet įkvėpė pilna krūtine ir su vaikėzu kiek pradžiūvusia po liūtis gatve nužirgliojo į miestą. Pakeliui sužinojo, kad vaikas – „vaito tarnaitėš šūnuš Štanišlovaš“, taip oriai jis prisistatė. Metų jam jau beveik šeptyneri, o švepluoja, nes „dantyš iškrito“. Daugiau nieko pasakoti nenorėjo, tik vis ragino Adą „paškubėti, neš ponaš laukia“.

Vaito Rotundo name Adas jau kartą lankėsi ir tas kartas kėlė jam pačius nemaloniausius prisiminimus. Tuokart manėsi esąs toks gudrus ir protingas, kad su pirkliu Andriumi įkalbėjo vaitą paspėsti žudikui spąstus, o galiausiai patys į juos ir įkliuvo. Tik sumanios tarnaitės Benignos dėka tuomet visi išsigelbėjo. Nuo to laiko Adas apie jokias bylas nė galvoti nenorėjo, su įkarščiu ėmėsi budeliškų mokslų, įsitikinęs, kad Viešpaties valia jam tekęs amatas ir bus tas tikrasis, kuriam turi atsiduoti jei ne visa širdimi, tai bent protu.

Vokiečių gyvenamoje gatvėje jau virė gyvenimas. Prekijai šūkalojo įvairiomis kalbomis, kviesdami pirkėjus, amatininkai darbavosi dirbtuvėlėse po savo amato iškabomis, šinkoriai ramstė atvirų smuklių durų staktas, laukdami pirmųjų gėrovų. Gatve pirmyn atgal zujo vežimai, gabenantys įvairiausius miestiečiams reikalingus produktus, retsykais pradardėdavo

kokia dvejetu ar ketvertu kinkyta didponio karieta, apdrėbdama praevius purvo purslais. Dėl atvykėlių mieste jautėsi smarkus pagyvėjimas.

Vokiečių gatvės gale pasukę į kairę, Trakų vartų link, Adas su palydovu atsidūrė priešais vaito Rotundo mūrinį namą. Vartuose įrengti tvirti varteliai buvo neužsklęsti. Vaikėzas mostelėjo Adui į priemenės duris ir šmurkštelėjo pirmas. Priemenėje prie krosnies sukosi apvalaina moteriškė. Smalsiai nužvelgusi Adą, meiliai perbraukė ranka per susitaršiusius vaiko plaukus ir parodė tolesnes duris. Už jų laiptai vedė į viršų. Vaito Rotundo kabinetą Adas rado nesunkiai, tik anąsyk čia ėjo su pirkliau Andriumi ir buvo drąsiau. Dabar gi širdis ritosi į kulnus. Ar vaitas dar rūstauja dėl tų Ado sugalvotų spąstų? Ar bars dėl kokio kito, Adui nežinomo nusižengimo? Sukaupęs drąsą, pabeldė ir paspaudė geležinę durų rankeną.

Vaitas Augustinas Rotundas sėdėjo krėslė atlošęs galvą, ant kurios, vietoje kepurės, buvo uždėta balta skepeta. Išgiręs žingsnius nesukrutėjo, net neatmerkė akių. Adas krenkštelėjo, pasilabino, prisistatė.

– A, jaunasis budelio mokinys? – pramerkęs vieną akį tarstelėjo miesto vaitas ir nusitraukė nuo galvos šlapią skudurą. Nustebusiam svečiui paaiškino: – Daktaras patarė nuo galvos skausmo dėti kompresus. Šaltas vanduo su šlakeliu acto. Tik ne itin padeda. Sopa taip stipriai, kad net mąstyti negaliu, o dar tas bjaurus oras!..

Adas mindžikavo prie durų, nediršdamas žengti tolyn, o vaitas nekvietė sėstis ir reikalo dėstyti taip pat neskubėjo. Tad svečias gavo progą pasidairyti. Niekas čia nuo ano karto nepasikeitė, tie patys raižyto medžio baldai, ištapyta rakinama

spinta ir knygų pilna lentyna. Tik pats kabineto šeimininkas atrodė dar kiek pastorėjęs ir pagal naujausią madą pasitrumpinęs barzdą. Bekepurė galva švietė plike ir vyrą sendino, nors tas teturėjo tik keturias dešimtis metų.

– Pakviečiau tave dėl baisaus, bedieviško dalyko, – pagaliau pratarė vaitas ir susiraukė, lyg kiekvienas žodis ar krus-telėjimas keltų baisų skausmą. – Gal jau girdėjai apie mieste įvykdytą nusikaltimą?

– Plėšikai bajorą nužudė, – linktelėjo patvirtindamas Adas.

– Taigi, plėšikai, – kreivai šyptelėjo vaitas. – Tik niekas mieste netiki, kad tai plėšikų darbas. Netgi atsiranda kalbančių, neva tai padarė daktaras Petras Roizijus. Bet mano bičiulis, gerasis abiejų teisių daktaras Ispanas, net musės neužmuštų. Be to, su oponentais puikiausiai tvarkosi plunksnos ir aštraus liežuvio padedamas. Arkebuzos jam nereikia.

Rotundas suspaudė pirštais smilkinius. Po trumpos va-landėlės tęsė:

– Reikalas nešvarus ir gresia nemalonomais. Po savaitės ar dviejų į miestą grįš valdovas su ponais Vilniaus ir Trakų vaivadomis. Kils skandalas. Bajorai jau dabar balsus kelia. Klius ir man, ir visam Vilniaus miestui nešlovė bus amžina. Dvi dienas karštais pėdsakais sekė vazniai, visi rotušės tarnai ir pilies teismo pareigūnai, tik bergždžiai. Jokių plėšikų mieste niekas neregėjo. Ir išvis nieko nederamo nematė. Todėl įtarimai gerajam daktarui Ispanui dar sustiprėjo. O aš juk jį pažįstu ir esu įsitikinęs, kad tai bjaurus, neregėtai įžūlus me-las. Mano mielas draugas Petras to nepadarė!

Įsikarščiausio vaito veidą vėl perkreipė skausmo grima-sa, bet kalbėti jis nesustojo:

– Gerai, kad jo didenybė, šviesiausiasis valdovas Žygimantas Augustas su ponu Vilniaus vaivada ir jo pusbroliu, ponu Trakų vaivada, medžioklėn išsiruošė. Karalius taip mėgsta medžioklę, kad net bjaurūs orai jam nė motais. Bet prieš rugpjūtį turi grįžti, nes juk seimas, bajorai laukia. Taigi, turiu daugiausia dvi savaites šiam nusikaltimui išaiškinti. Visi, kas tik gali, metę darbus, nusikaltėlių ieško. Aš pats reikalus atidėjau, nors seimui artėjant karaliaus sekretoriaus pareigos visą mano laiką suryja. Krūvos popierių, svarbių dokumentų. Tas karas dėl Livonijos reikalauja gero pasirengimo. Ir kada dar taisyti Lietuvos Statutą?.. Net galva įsiskaudo...

Audrą pranašaujantis vėjas suvirpino lango stiklą. Vaitas sudejavo, sugraibė numestą kompresą, šleptelėjo šlapią skudurą ant viršugalvio. Užsimerkęs nutilo. Adas kantriai laukė. Jau numanė, kur suks kalbą vaitas, bet negalėjo patikėti, todėl stovėjo prie durų ir pagarbiai tylėjo.

– Taigi, jaunasis budelio mokinys, – tęsė Rotundas, – pakviečiau tave prašyti dėtis prie nusikaltimo išaiškinimo. Žinau, anąsyk prastai susiklostė, bet, gerai apsvarsčius, nusikaltėlė juk į spąstus pakliuvo. Teisingumas triumfavo, o aš gavau virėją Hansą ir iki šiol nepaprastai juo džiaugiuosi. Žinoma, kiti pareigūnai bylą irgi tirs, bet šįkart reikia visų, absoliučiai visų, gebančių ką nors išsiaiškinti, pagalbos. Taigi, ir tavo. Kad vėl kokių kvailysčių nesugalvotum, šįkart aš tave prižiūrėsiu. Tavo darbas bus klausinėti, šniukštinėti, žinias rinkti. O ką su tomis žiniomis daryti, aš pats nuspręsiu. Iki valdovui grįžtant reikia žūtbut surasti nusikaltėlį ir apginti gerą daktaro Hispano vardą. Todėl mesk visus darbus ir pradėk.

– Nuo ko pradėti? – iš susijaudinimo virpančiu balsu pasiteiravo Adas.

– Nežinau, – prisipažino Rotundas. – Atrodo, kad viskas vyko taip. Prieš dvi dienas Vilniaus kaštelionas Jeronimas Chodkevičius surengė puotą savo rūmuose Vilniuje. Dalyvavo ten nemažai bajorų, ypač tų, kur seime poną Chodkevičių remia. Ir gerasis daktaras Ispanas dalyvavo. Paryčiais grįždamas namo, į šventojo Jono bažnyčios kleboniją, būdamas... hm... gerokai pavargęs, daktaras Petras užkliuvo už kažko kieme ir parvirto. Pametė žibintą, kepurę ir net akinius, o tamsoje nieko nesugrabiliojęs nuėjo miegoti. Rytą pabudo iškruvintais rūbais ir paaiškėjo, kad tamsoje užkliuvo už negyvėlio. Tas negyvėlis pasirodė buvęs, kaip ten jo vardas, kad jį kur devynios... Prisiminiau, bajoras nuo Dusetų Hiacintas Šimkus, su kuriuo Chodkevičiaus puotoje daktaras Petras susikivirčio. Žinau, įtartinai skamba, bet kai susipažinsi su daktaru Ispanu, suprasi, kad nieko keisto ir įtartinio čia nėra. Kivirčytis jam įprastas dalykas.

Vaitas užsimerkė, kiek patylėjo, lyg mąstydamas, lyg kęsdamas skausmo priepuolį. Skepeta, kompresu pavadinta, nuslinko žemyn, uždengdama akis. Pramerkęs akis vaitas nusitraukė kompresą ir piktai sviedė jį žemėn. Ėmė pasakoti toliau:

– Suvis keisčiausia, kad arkebuza, kuria bajoras buvo nušautas, kažkokiu būdu atsidūrė daktaro Petro kamaroje prie lovos. Nors jis dievagojasi, kad to ginklo anksčiau akyse neregėjo, ir aš juo tikiu. Gali nueiti su daktaru Ispanu pasikalbėti, bet jis dabar tokios būsenos, kad sunku bus ką nors naudingo išpešti. Mano nuomone, nagus prikišę gali būti to bajoro tarnai, nuo jų gali ir pradėti. Dar puotos dalyvių paklausinėk, gal tas nelaimėlis iš Dusetų ir su kuo kitu kivirčijosi. Supratai, ko iš tavęs noriu?

– Supratau, pone. Pasistengsiu, – nulenkė galvą Adas. – Tik leiskite priminti, kad esu paprastas budelio mokinys ir puotos dalyviai vargiai su manimi į kalbas leisis.

– Tavo tiesa, – susimąstė vaitas. – Atrodo, žinau, kokio žmogaus tau reikia.

Sunkiai pakilęs iš krėslo, vaitas Rotundas nuėjo iki rašomojo stalo, susirado popieriaus skiautę, pamirkęs plunksną kažką brūkštelėjo. Perlenkęs popierių, padavė Adui tardamas:

– Susirask jaunąjį Trakų vaivados sekretorių Andrių Volaną. Jis toje puotoje taip pat buvo ir mano paprašytas neatsisakys padėti.

Suspaudęs popierių rankoje, Adas nusilenkė ir žengė pro duris, kai Rotundas vėl pašaukė:

– Ir pasakyk tarnaitai Marfai, kad atneštų naują kompresą. Šis jau visai išdžiūvo, nė kiek nepadeda.

Išėjęs iš vaito namų, Adas klestelėjo ant išsikišusio vartų akmens. Kojos iš jaudulio nelaikė. Reikėjo pagalvoti, iki galo suprasti pono Rotundo prašymą. Jį, Adą, paprastą budelio mokinį, pakvietė tirti bylą pats Vilniaus vaitas. Žinoma, byla paini, gal net neišsprendžiama, su tais bajorais nieko negali žinoti. Bet jeigu Adui pasisektų... O jeigu budeliui gimtų sūnus ir Adui dar pasisektų išspręsti šią bylą, tuomet... Tuomet gal vaitas rastų jam tarnybą rotušėje, kaip kažkada buvo minėjęs? Ir tada... Nuo šios minties Adui atėmė ir kvapą. Jeigu viskas šitai neįtikimai laimingai susiklostytų, tada... galbūt tada galėtų paprašyti savo svajonių merginos Benignos už jo tekėti. Galva svaigo nuo tokių galimybių, nors protas ir sakė, kad jo laimės formulėje labai jau daug „jeigu“.

Pašokęs ant kojų, budelio mokinys leidosi eiti, plačiai mosuodamas rankomis, saujoje spausdamas Rotundo laiškėlių.

Vis dėlto smalsumas įveikė – stabtelėjęs atsargiai atlenkė popierių. Juk neantspauduotas, vadinasi, galima akies krašte liu pažiūrėti, kokią žinią neša vaivados sekretoriui. Laiškelis buvo trumpas. Dailiu braižu brūkštelėtas tik vienas žodis – *certa*. Ir parašas. Įtempęs atmintį, pasirausęs negausiame savo lotynų kalbos žodyne, Adas prisiminė. Žodis reiškė „tikras, patikimas“. Toks vaito pasitikėjimas paglostė širdį. Kojos ėmė lengviau kilnotis, šokčioti per telkšančias balas. Adas skubėjo, tačiau kur? Norėjosi skuosti pas Benigną, papasakoti jai naujienas, pasigirti. Bet vaitas aiškiai pasakė, kad reikia atidėti visus savo darbus į šalį. Ne, pirmiausia reikia aplankyti nelaimingąjį daktarą Ispaną ir apžiūrėti nusikaltimo vietą. Paskui susirasti Trakų vaivados sekretorių. O tada jau pagalvos, ko dar galėtų imtis, kad kuo greičiau ir geriau išnarpliotų svarbiausią gyvenime bylą.

© Giedrė Keraiškaitė-Muotė

GINA VILIŪNĖ (g. 1974 m.) – Vilniaus istorijos žinovė, ji publikuoja straipsnius miesto istorijos temomis, veda ekskursijas, rašo knygas. Ypač dėmesį patraukė senojo Vilniaus detektyvų ciklas „Budelio mokinio bylos“: „Žmogžudystė batsiuivio dirbtuvėje“, kuri jau išleista estų kalba, ir „Spąstai pirklio žudikui“. „Mirtinas arkebuzos šūvis“ – trečioji ciklo knyga ir devintasis Ginos Viliūnės istorinis romanas.

Lietingą vasarą į Vilnių renkasi bajorai, atvykstantys į šaukiamą seimą, – valstybė rengiasi karui Livonijoje ir karalius Žygimantas Augustas tiki-si jų paramos. Pro šalį dardančias prašmatnias bajorų karietas budelio mokinys Adas stebi abejingai: nors vilniečiams atvykėliai kelia nemenkų rūpesčių, bet budelio namus visi kaip vienas aplenkia. Be to, jis turi savų rūpesčių, nes budelienė laukiasi, o nuo būsimo kūdikio priklauso jo pa-ties likimas. Vis dėlto Adas nuobodžiauja neilgai ir netrukus net grauža-čiai laiko nelieka. Jį pasiekia nerami vaito žinia: arkebuza nušautas į Vil-niaus seimą atvykęs bajoras, ir ne bet kur, o pačiame Vilniaus parapinės bažnyčios šventoriuje. Rotundas kaltina Vilniaus prieigų plėšikus, bet pasipiktinę bajorai šnairuoja į gerą jo bičiulį, abiejų teisių daktarą Petrą Roizijų. Padėti Adui išspręsti sudėtingą bylą Rotundas skiria Trakų vai-vados Mikalojaus Radvilos sekretorių nenuoramą Andrių Volaną.

Sekdami painiais nelaimėlio bajoro takais, įtardami net sąmokslą, pa-dedami ištikimųjų Ado bičiulių galiūno Močio ir sumanosios Benignos, sekliai neria į slaptą miesto ir miestiečių gyvenimą, o prieš mūsų akis skleidžiasi gyvas, judrus, triukšmingas, sklidinasis pribloškiančių pa-slapčių ir nerimastingų prieškarinio nuotaikų, bet didingas ir spalvingas XVI a. Vilnius.

...norint iš muškietos kulką paleisti, reikia vamzdį padėti ant tokios specialios į žemę įsmeigiamos atramos... O štai arkebuza trumpesnė, ja be atramos galima šauti, bet vis vien nelengva.

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt